

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Károly Róbert Campus

Kertészettudományi Intézet

Gyógy- és fűszernövények felsőoktatási szakképzési szak

**Gyógynövénygyűjtési és -feldolgozási lehetőségek a zsámbéki
Gyümölcsöskert és a Premontrei Gyógynövényműhely
fejlesztésének összekapcsolásával**

Belső konzulens:	Lakatos Márk mesteroktató
Belső konzulens intézete/tanszéke:	Kertészettudományi Intézet Gyógy- és Aromanövények Tanszék
Külső konzulens:	Dr. László-Bencsik Ábel ny. kutatóintézeti munkatárs Gyógynövénykutató Intézet, Budakalász
Készítette:	Bárcziné Kapovits Judit

Gyöngyös

2024

TARTALMI KIVONAT

Jelen dolgozat megírásának alapvető célja volt annak a felvetésnek szakmai vizsgálata, hogy megvalósítható-e a zsámbéki egyházközség által létrehozott régi-új Gyümölcsöskert területén vadon termő gyógynövények begyűjtése, valamint feldolgozásuk az alakulóban lévő Premontrei Gyógynövényműhelyben.

A gyógynövények begyűjtésére a fák közötti sorköztakarókat tekintettem alkalmas területnek. A gyümölcsösök sorköztakarásos fenntartására vonatkozó szakirodalom megismerése alapján úgy tűnt, hogy a sorközökben spontán alakuló lágyszárú növénytársulás szerepe alapvetően megegyezik a kutatások alapján összeállított sorköztakaró vetőmagok telepítése után kialakuló növényállomány szerepével. Ennek megerősítése vagy cáfolása céljából 2023. május 15. és 2024. április 10. között kilenc alkalommal – a gyümölcsös egyik szélső sorközét mintaterületül választva – botanikai vizsgálatot végeztünk, melyek alapján összeállítottam egy mintavételnek tekinthető fajlistát. A fajlista alapján elemeztük a mintaterület botanikai összetételét. Megállapítottuk, hogy a gyógynövényfajok aránya 38,46 %, ami jó alapfeltételt jelent a gyógynövénygyűjtéshez. A sorközök ökológia értékeléséhez elsőként a Simon-féle természetességi értékek százalékos megoszlásából indultunk ki, majd vizsgáltuk a Soó-féle cönoszisztematikai besorolási kategóriák százalékos megoszlását. Az előforduló növényfajok megoszlása alapján megállapítottuk, hogy a vizsgált terület invazív fajoktól mentes, a vadontermő gyógynövények gyűjtése céljára alkalmas és fenntartható.

A sorköztakarásos gyümölcsösökre vonatkozó szakirodalomban javasolt fenntartási elvek a zsámbéki Gyümölcsöskert területén is alkalmazhatók azzal a kiegészítéssel, hogy a nyári kaszálás időzítését célszerű a gyógynövények szüretelési időszakához igazítani. A gyümölcsstermesztés és a vadon termő gyógynövénygyűjtési tevékenység az adott területen összehangolható, kölcsönösen előnyös, egymást kiegészítő tevékenységekként végezhető.

A mintaterületen legtömegesebben előforduló gyógynövények az apróbojtorján (*Agrimonia eupatoria*), a közönséges orbáncfű (*Hypericum perforatum*) és a mezei cickafark (*Achillea collina*). Ezeken kívül jelentős tömegben előforduló a lándzsás útifű (*Plantago lanceolata*), a mezei kakukkfű (*Thymus serpyllum*), a gyermekláncfű (*Taraxacum campyloides*) és az illatos ibolya (*Viola odorata*). E gyógynövények elsődleges és másodlagos feldolgozásával számos saját készítésű háziszser – tea, teakeverék, virágvíz, illóolaj, tinktúra, olajos macerátum, kenőcs – elkészíthető a Premontrei Gyógynövényműhelyben, mind a már működő kertpedagógiai foglalkozások, mind a Gyógynövény Évkör programsorozat foglalkozásainak bővítéseképpen.

A begyűjtendő gyógynövényekből - hosszabb távú fejlesztési folyamatot tervezve - különféle terméktípusokba sorolható gyógynövény alapú termékek készíthetők. Néhány

lehetséges terméket és az azok forgalmazásához szükséges engedélyeket a 8. táblázatban foglaltam össze azzal a céllal, hogy ez az áttekintés hozzájáruljon a gyógynövény alapú premontrei termékek fejlesztésének átgondolásához. A termékfejlesztési lehetőségek alátámasztására elvégeztem néhány kísérletet az orbáncfű feldolgozásával. A száraz növényi drog, a hidrolátum, az alkoholos tinktúra, az olajos macerátum elkészítését a 11., 12., 13. és 14. ábrák szemléltetik.

A zsámbéki Gyümölcsöskert területén folytatható gyümölcstermesztési és gyógynövénygyűjtési tevékenységek sokrétűen bekapcsolhatók a Premontrei Gyógynövényműhelyben folyó kertpedagógiai foglalkozások tematikájába. Mind a gyümölcsfajták, mind a gyógynövények morfológiai jellemzői, egy aránylag kis területen is szemléltetik a biológiai sokféleséget. A Gyümölcsöskert és a talajtakarásként szolgáló, gyógynövénygyűjtésre is alkalmas sorközök fenntartása a biológiai gazdálkodás jó példjaként mutatható be, az évközi kertészeti munkák, a gyógynövénygyűjtés és a feldolgozási módok megismerése olyan gyakorlati tudás megszerzését segíti, amely a tanulókat kertészeti irányú pályaválasztásra is ösztönözheti.

A zsámbéki Gyümölcsöskert területén vadon gyűjthető gyógynövények felhasználásával a Premontrei Gyógynövényműhelyben készíthető termékek magukban hordozhatják a környező tájjal való szoros kapcsolatot, és ez a termékek egyediségén túl sajátos marketing értéké is válhat. A gyógynövénykert, a gyógynövényműhely, a gyümölcsöskert, a gyógynövénygyűjtés és a kertpedagógiai foglalkozások összekapcsolása olyan programmá formálódhat, amely alapvetően premontrei nővérek oktatási-nevelési és karitatív tevékenységéhez kötődik, ugyanakkor magában hordozza a 900 éves múlttal rendelkező szerzetesi hagyományt is.